

лексемы часто совпадають з українськими нормативними назвами агентивов или принадлежат к наименованиям, которые свидетельствуют о постоянном обновлении словаря диалектной лексики путем образования новых слов с помощью продуктивных аффиксов.

Ключевые слова: агентивные названия, сема, лексема, сельскохозяйственная лексика, восточностеповые говоры.

Kushmet M. S. Names of executors agricultural works in the dialects of the Donetsk region

In the article there are analyzes of the structure and semantic of the names of the executors of the field and garden business of the company from east steppe of the Donetsk region. Within analyze of the lexical-semantic group showed semantic heterogeneity lexemes, found the changes of the meanings of the words by metonimization, and semantics shifts that are present in the agricultural vocabulary of the Donetsk dialects. Within the framework of this lexical group found the singularity of the interaction between the dialect language and literature language. He test exemes of ten coincide with ukrainian normative names of the agentives or belong to the denominations which shows about of the continual updates of the dictionary the dialect vocabulary by forming new words with productive affixes.

Key words: agentive names, agricultural vocabulary, lexeme, eaststeppe dialects.

Стаття надійшла до редакції 11. 09. 2012 р.

Прийнято до друку 26. 10. 2012 р.

Рецензент – к. філол. н., доц. Клименко Н. Б.

В. В. Лєснова (Луганськ)

УДК 811.161.2'28

**СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
ОЦІННИХ ВИСЛОВЛЕНЬ,
СПІВВІДНОСИХ ЗІ СКЛАДНИМ РЕЧЕННЯМ,
У ДІАЛЕКТНОМУ ТЕКСТІ**

Одним із найважливіших аспектів інтелектуальної діяльності людини є оцінка, яка безпосередньо відображається в мові. Як зауважує О. Гаврилова, „у процесі світобачення у свідомості людини формується ідеальний образ зовнішнього світу. Він містить не лише об'єктивне знання про явища дійсності, але й емоційне ставлення до них. Інакше кажучи, разом з природною, фізичною картиною світу у свідомості індивіда формується ціннісна його картина” [Гаврилова 2009: 48].

Сутність лінгвістичної категорії оцінки, специфіку її реалізації в текстах різних стилів і жанрів, мовні засоби вираження оцінки на матеріалі різних мов, а також суміжні з категорією суб'єктивної оцінки

явища емотивності, експресивності, образності вивчають такі українські й російські лінгвісти, як Ю. Апрусян, Н. Арутюнова, О. Бессонова, В. Богуславський, Н. Бойко, О. Вольф, Т. Космеда, Н. Лук'янова, Т. Маркелова, О. Островська, У. Соловій, В. Телія, В. Чабаненко, Л. Шутак та ін.

Оцінку в мовленні може бути виражено на різних рівнях: фонетичному, лексичному, фразеологічному, морфологічному, синтаксичному, інтонаційному. Синтаксичні засоби вираження оцінки були предметом наукового студіювання багатьох мовознавців, дослідження яких виконано на матеріалі російської мови [Емельяненко 1987; Лебедева 1967; Олзоева 2005], англійської [Авганова 1975; Федотова 1987], німецької [Сухих 1983] та ін.

Разом з тим, у вивченні лінгвістичної категорії оцінки є питання малодосліджені, що потребують детального розгляду. Одне із таких питань – реалізація категорії оцінки в діалектному мовленні загалом та на рівні діалектного висловлення й тексту зокрема. Відсутністю ґрунтовних досліджень з цієї проблеми й зумовлено актуальність нашої роботи.

Мета пропонованої статті – проаналізувати структурно-семантичні особливості оцінних висловлень, співвідносних із складним реченням, у текстах українського діалектного мовлення. Сформульована мета передбачає розв'язання таких завдань: класифікувати висловлення оцінної семантики, властиві текстам українського діалектного мовлення, відповідно до типів відношень між їхніми частинами та засобів зв'язку частин; у кожному з виділених типів висловлень проаналізувати специфічні засоби вираження оцінки.

Дослідження виконано на матеріалі хрестоматій діалектних текстів, у яких репрезентовано матеріали з різних наріч української мови, а також записів діалектного мовлення, здійснених у східнословобожанських українських говірках упродовж 2009 – 2012 рр.

Кваліфікуючи аналізовані діалектні висловлення як оцінні, виходимо з висловлених попередниками зауважень щодо того, що оцінними слід уважати лише ті висловлення, у яких „оцінки утворюють основний зміст” [Городникова 1988: 49], тобто оцінна лексична одиниця „знаходиться в предикативній позиції” [Блох 1986: 15], напр.: *та́ка р'іч'ка була́ гарна́ / шо ве^нсно́у / йак рос^ходилас' з бе^нре^нг'іу во́на / так по йар'ках ж'ін'ки р'ибу вибе^нрали // та́ка була́ кра́са* [УССГ: 114]. Обов'язковими передумовами для всіх оцінних висловлень є: „а) суб'єкт оцінки; б) об'єкт оцінки; в) характер оцінки; г) підстава оцінки, що становлять елементи оцінної структури” [Малинович 1989: 98 – 99]. У наведеному прикладі суб'єктом оцінки є мовець, об'єктом – річка, яку діалектоносій оцінює позитивно на підставі наявності в ній значної кількості риби. Показовим у цьому випадку є виділення в окрему синтагму позитивно-оцінного висновку *та́ка була́ кра́са*.

Поділяючи складні оцінні висловлення на дві групи: висловлення із сурядним зв'язком між частинами та висловлення з підрядним зв'язком між частинами, – зауважимо, що у висловленнях першого типу оцінні предикати наявні в кожній частині, які можуть бути з'єднані сполучниковим або безсполучниковим зв'язком. Відношення між частинами таких висловлень найчастіше зіставні (у цих випадках характер оцінки в частинах протилежний) або єднальні (оцінка має однаковий характер в усіх частинах): *су^с'ідка о^це у^лмене^л Тан[']а здо^рова / а мужи^ч'ок у^лнейі та^кий ма^н'іс'ін'кий хо^диу^л; во^на та^ка ху^ден'ка ху^ден'ка / а в'ін та^кий ка^банч'ік п^лотн'ін'кий (Гонч); ро^дило^л дуже^л гарно / го^роди бу^ли^л дуже^л гарн'і / та^ка гарна кар^топл'а бу^ла ро^дила (Павл); і та^к і пом'і^дори вирос^тали! / а йа^ка ка^пуста бу^ла! / а^л пере^ц'у^л бу^лу! ої! / і усе бу^ло (Новоник).*

Серед висловлень з підрядним зв'язком між частинами розрізняємо:

а) висловлення із займенниково-співвідносним зв'язком; оцінний предикат у них знаходиться в головній частині, а підрядна містить додаткову інформацію щодо нього, оцінна семантика властива всьому висловленню: *во^на нас^т'і^л'ки бу^ла^л добра^л мати / шо ни^хто ни^е за^м'інит' ії^лї ника^г'да [ГБ: 191]; ко^ллис гі^у'ки бу^ли та^кі встид^лливі / шо на^вік' цілу^ватиси ни дозво^л'ели х^лопцу [БГ: 312]; оцінну семантику головних частин таких висловлень може бути увиразнено за допомогою повторів, а також уживання при раціонально-оцінних лексемах-предикатах плеонастичних слів **який**, **такий** та вигуків: ба^бус'а тво^їа / З'ін'ка / во^на / ої йа^ка добра^л бу^ла / та^ка добра^л / шо хаї йім і на тим с^віт'і так^л добре [ГБ: 176];*

б) висловлення з причиновими відношеннями між частинами; тут можливі два варіанти: 1) оцінні предикати наявні і в головній, і в підрядній частині, характер оцінки в обох частинах однаковий: *н'і^уроку / файно с'ме про^жили / бо бы^л чесн^л'ий / ім'н'а му^л было Ва^сил' [УЗГ: 145]; 2) оцінний предикат наявний тільки в головній частині, а підрядна лише містить інформацію про причину оцінки: *наш'і^л'л'уди^л добр'і / бо наш'і^л'л'уди^л з^найуд' горе^л / з^найуд' горе [ГЧЗ: 57];**

в) висловлення з умовними відношеннями; оцінний предикат наявний у головній частині, а підрядна вказує на умову, за якої можлива така оцінка: *а йа^ке бу^ло с'в'ато / ко^лди да^вали нам тато на п^раздні^еки ку^п ійку [УССГ: 65];*

г) висловлення з допустовими відношеннями; оцінна семантика властива головній частині, а підрядна містить інформацію про події, усупереч яким можливе те, що підлягає оцінці в головній: *у мене ч'оло^в'ік / хоч' і ви^піє / водо^ч'ку л'убе гар^но / хоч' і ви^піє / ну у^род'і йак у^ма зо^ус'ім не^л пропи^ева [УССГ: 133]; у наведеному прикладі, як бачимо, наявний плеоназм – повторення підрядної частини *хоч' і ви^піє*, а також уведення додаткової інформації, важливої для того, щоби зрозуміти характер і підставу оцінки, у вигляді вставленої конструкції *водо^ч'ку л'убе гар^но*.*

У проаналізованих текстах зафіксовано також приклади оцінних висловлень з двома підрядними частинами, напр.: *та та'кі були жін'ки / що йак завидут' ту с'піванку / то аж за 'душу би'ре та с'піванка* [БГ: 95]; *а йак у'же чере'н'ам'і на'ход'а'д' гр'и'б'і / док то ў'же то'ка радос'т' / що ва'м н'е'а'можна'о пере'дат' йі'йі* [ГЧЗ: 48].

Членування спонтанного мовленнєвого потоку діалектоносіїв на висловлення є процесом доволі складним. Одна з найхарактерніших рис діалектного мовлення – варіативність – проявляється в тому, що, з одного боку, інтонаційно в окремі синтагми можуть бути виділені предикативні частини складного висловлення, з іншого, дві предикативні частини можуть бути інтонаційно не відокремлені одна від одної. Пор.: *то'то во'да була та'ка 'добра // що ни ў'кого та'кої 'доброї во'ди на с'л'і ни 'було* [БГ: 310]; *а йа ш та'ка шо хаї ми'н'і грим на 'голову б'є / но йа доб'йус'а / шоб йа та'ки з'нала* [ВП: 132]. Між частинами першого з наведених прикладів та між першою і другою частинами другого прикладу зв'язок між частинами висловлень підрядний займенниково-співвідносний, щоправда, у другому випадку підрядна частина пояснює в головній вказівній займенник *така*, „наповнюючи його відповідним семантичним змістом” [Вихованець 1993: 336], а в першому цей самий займенник є плеонастичним до раціонально-оцінного прикметника *'добра*. Засобом зв'язку предикативних частин в обох прикладах є сполучник *шо*, але в першому випадку мовець інтонаційно виділяє залежну предикативну частину в окрему синтагму, тоді як у другому випадку дві предикативні частини складного висловлення – головна *а йа ш та'ка* та залежна *шо хаї ми'н'і грим на 'голову б'є* – є однією синтагмою. Розглянемо ще один приклад висловлення із займенниково-співвідносним зв'язком: *то та'кі помі'дори шо // е-е // 'можна за'багнути йіх // йа аш с'лину ли'гаїу* [БГ: 87]. Як бачимо, підрядний сполучник *шо* інтонаційно невіддільний від головної частини висловлення, тоді як підрядну частину виділено в окрему синтагму, так само як і вигук *е-е*. Отже, інтонування та синтагматична розчленованість діалектних складних висловлювань можуть бути різними, що пов'язано з багатьма чинниками: темпом мовлення, емоційним настроєм діалектоносія та ін.

В. Телія виділяє два типи оцінних висловлень: 1) власне оцінні, „націлені на повідомлення про ціннісну значимість для автора мовлення означеного у висловленні, щоб зорієнтувати реципієнта в конкретній життєвій колізії або в деякій абстрактно уявній ситуації ... щоб цей останній прийняв ... погляд автора мовлення як об'єктивний” [Телія 1986: 32]; 2) експресивно забарвлені, які створюють для того, „щоби впливати на реципієнта емотивно, із суб'єктивних позицій” [Там само]. У діалектних текстах переважають експресивно забарвлені оцінні висловлення, що цілком відповідає характерним рисам діалектного мовлення загалом, яке, не підлягаючи кодифікації, за ступенем експресивної насиченості та емоційності в багатьох випадках перевищує мовлення літературне. Експресивність діалектних оцінних висловлень

яскраво виражено в гіперболізації оцінки: *дак та подруга така:: була то::ўстайа / шо йа вам сказат' ни можу* [ГБ: 131]; *була у се^ллі д'іуч'іна Фрос'а // це даўно ўже було // і така л'ін'т'айка / йаку ш'ч'е н'іх'то н'іколи не^у бач'іў* [УССГ: 12]; *та такиі темний же л'іс / шо зроду з'в'іку такого не^у бач'іли* [УССГ: 191]. У наведених прикладах ступінь вираження оцінюваної ознаки гіперболізовано передано в залежних частинах складних висловлень *шо йа вам сказат' ни можу, йаку ш'ч'е н'іх'то н'іколи не^у бач'іў* та *шо зроду з'в'іку такого не^у бач'іли*. Ще виразніше експресивність та емоційність виявляються в тих складних висловленнях із займенниково-співвідносним зв'язком, підрядні частини яких за структурою нагадують вигуківі конструкції, емоційно-оцінний компонент у них виходить на перший план, заступаючи собою дескриптивний, який фактично нівелюється: *[тетерев] з'начит' та'к'іі чут'к'іі / шо хаї його хол'ера* [ВП: 362]; *хог'е се'годні тї'чки та'кі пат'лакі / шо Божі боро'ни* [БГ: 315]; *йа ви'ши^{ел}вала та'кого / шо не даї Бог* [УССГ: 108].

Як зауважують науковці, „оцінні засоби, які належать конкретним комунікативним актам і реалізуються в мовленні, мають деякі особливості функціонування. У процесі комунікації оцінка не є самоціллю, вона входить складовою частиною в описовий аспект висловлень й органічно пов'язана з їхніми дескриптивними аспектами” [Ретунская 1987: 96]. Схожу думку висловлює й інша дослідниця: „Провести чітку межу між оцінними і неоцінними конструкціями нелегко, тому що є цілий ряд висловлень, які одночасно репрезентують і оцінну, і дескриптивну семантику” [Проскуркіна 1995: 21]. Аналізовані діалектні тексти підтверджують ці міркування, наприклад, інформатор розповідає про своє дитинство: *ў сади'к не^у ходиў / бабушка дома вос'питувала // [...] то'д'і ж зими були / с'н'ігу ба'гато було // зараз та зи'ма сла'бен'ка / а то'д'і суров'і були // йак наме^уте с'н'ігу / так де^урева зам'італо і о'то на горадах гори та'к'і / так о'то на сан'ах там ка'тали'с'а // пот'ім у ш'колу п'ішоў // теж ходили х'тозна в'ід'к'іл' / там пр'іч'ка / л'од / ў хо'кеї з'рали* [УССГ: 172]. Дескриптивно-оцінну семантику в наведеному тексті має складне висловлення *зараз та зи'ма сла'бен'ка / а то'д'і суров'і були*, частини якого пов'язані сурядним зв'язком за допомогою протиставного сполучника **а**.

Зазначимо, що в проаналізованих текстах сполучник **а** між синтаксично незалежними частинами оцінних складних висловлень частіше виконує функцію зіставного, здебільшого в таких висловленнях інформатори розповідають про людей, їхні риси характеру та зовнішності: *дак во'на та'ка тоўста / а йа тоне^н'ка* [ГБ: 130]; *Сашка уч'іўс'а хоро'шо і ў ш'кол'і / а цей туроч'ок ні'йак н'іч'ого не^у хоч'е* [УССГ: 180]; *перша не^увіста фаїна / по'р'адочна че^ул'а'дина / а друга зб'іс* [УЗГ: 46]. Функцію зіставного виконує в закарпатських говірках сполучник **ли'ем**: *дв'і с'тарш'і 'были нипот'р'ібн'і / ни'фаїн'і з ли'ц'а / ли'ем йа'дна Олена 'была к'расна і ч'і'коўна* [УЗГ: 121].

Оцінна семантика в наведених прикладах властива кожній із предикативних частин висловлень. Щоправда, у першому випадку, на відміну від трьох інших, не можемо говорити про однозначне зіставлення позитивних і негативних рис. Дослідники зауважують щодо цього: „Незважаючи на те, що оцінка може бути позитивною чи негативною, не можна стверджувати, що всі оцінні судження стоять в опозиції „гарний – поганий”. Низка екстралінгвальних чинників – складність і неоднозначність навколишнього світу, ступінь пізнання його людиною, сума практичного досвіду в освоєнні навколишньої дійсності, визначаючи мовну діяльність людини й закріплюючись у мовній парадигматиці, сприяє створенню градуйованої системи оцінних мовних засобів” [Дмитриева 1999: 156]. Як відомо, в основі акту оцінювання лежить порівняння об’єкта оцінки з еталоном або стандартом. В. Богуславський, розглядаючи аспекти оцінок зовнішності людини, зауважує: „Ступінь представленості кількісної ознаки щодо норми й еталону вважають визначальним для встановлення знака оцінки. Тому ознаки, які вказують на перевищення норми, оцінюють позитивно, а ознаки, які вказують на відхилення в менший бік, негативно” [Богуславський 1994: 57]. Не можемо цілком погодитися з таким категоричним твердженням дослідника. У наведеному прикладі виразним є суб’єктивний компонент оцінки. Припускаємо, що інформаторка більш схильна позитивно оцінювати себе, на користь чого свідчить і меліоративний суфікс в оцінному прикметнику *’тоне^н’ка*; тоді як надмірна повнота іншої людини не викликає в неї позитивного ставлення, надто високий ступінь вияву цієї ознаки передано поєднанням раціонально-оцінного прикметника *’тоўста* з плеонастичним словом *та’ка*. Отже, наголосимо ще раз, не завжди оцінні висловлення можна однозначно кваліфікувати як позитивно оцінні чи негативно оцінні. Н. Арутюнова зауважувала з цього приводу: оцінне висловлення „позбавлене параметра об’єктивної істинності. ...оцінка більшою мірою виражає суб’єктивне ставлення до об’єкта, ніж його об’єктивні характеристики” [Арутюнова 1980: 230].

Серед типових синтаксичних рис карпатських говірок С. Бевзенко називає вживання діалектного сполучника *айбо* для вираження протиставних відношень [Бевзенко 1980: 169]. У проаналізованих текстах зафіксовано оцінні висловлення з цим сполучником: *мы ¹были не Бог з¹нати й¹кі ба¹гат’і / ¹айбо гу¹сиї ў нас у¹се ¹было ¹поўно / ¹поўно* [УЗГ: 110]. У цьому випадку ми схильні розглядати сполучник *айбо* не як протиставний, а як протиставно-допустовий (зауважимо, що таку функцію називає для синонімічного сполучника літературної мови *але* К. Городенська, яка кваліфікує його як сполучник сурядності-підрядності [Городенська 2006: 32]). У наведеному прикладі оцінна семантика властива висловленню загалом, протиставлення предикативних частин за ознакою добре/погано відсутнє.

Цікавим щодо структури є оцінне висловлення *'добре було 'ж'і'ти / а с'о'годн'е шо? / йак го'рох 'коло до'роги / ку'п і'' да лу'п і''* [ГЧЗ: 345]. Сполучник *a* в цьому прикладі є виразником протиставних відношень. Питальна інтонація другої частини висловлення свідчить про намагання мовця привернути увагу слухача, залучити його до діалогу. Виразну оцінну семантику має наступна частина висловлення – широко відомий фразеологізм *йак го'рох 'коло до'роги* 'жити дуже погано, незахищено, бідно', який інформатор розширює пояснювальним компонентом *ку'п і'' да лу'п і''*, що увиразнює негативно-оцінну семантику висловлення.

Виразну оцінну семантику мають багатокomпонентні складні висловлення з різними типами зв'язку між частинами, напр.: *ў них 'була 'дон'ка / та'ка 'була л'і'нива / жи ни хт'іла н'і'чо ро'бити / бо то 'була йеди'начка / ў доб'р'і 'жила / та ї ни хт'іла ро'бити* [ГПЗН: 36]. Часом це своєрідні мікротексти, у яких поєднано різноманітні засоби вираження оцінки, так, жінка, розповідаючи про свого чоловіка, називає його займенником середнього роду *ву'но*, що є яскравим показником негативною оцінки, у розповіді вона вдається до риторичних питань, а завершує висловлення іменником виразної негативно-оцінної семантики *'нездал'*, при якому вжито плеонастичний займенник *йа'ка*: *йа би / 'може / 'вийшла між 'л'уди / та с к'им 'вийти / йак ву'но гор'бате / та ше ї дур'не? а йак 'вийе го'р'і'ї'юки / то 'нав'іт' не''ма шо 'мовити / йа'ка то 'нездал'* [ГПЗН: 42].

Наведеними прикладами, безперечно, продемонстровано не всі можливі структурно-семантичні типи оцінних висловлень, співвідносних зі складним реченням, які властиві діалектним тестам. „Оцінний потенціал висловлення, безсумнівно, явище складне й багатомірне. Воно не вичерпується простою сумою оцінних значень його складників, а являє собою результат взаємодії багатьох мовних і позамовних чинників” [Гуськова 1992: 5]. У детальному аналізі специфіки вираження оцінки в інших типах висловлень убачаємо перспективу подальшого дослідження.

Населені пункти Луганської області та їх умовні скорочення

Гонч. – с. Гончарівка Сватівського р-ну; **Новоник** – с. Новониканорівка Сватівського р-ну; **Павл** – с. Павлівка Білокуракинського р-ну.

Джерела фактичного матеріалу

БГ – Буковинські говірки : хрестоматія діалектних текстів / уклад. Руснак Н., Гуйванюк Н., Бузинська В. – Чернівці : Рута, 2006. – 383 с.; **ВП** – Аркушин Г. Голоси з Волинського Полісся (тексти) / Григорій Аркушин. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010 – 542 с. + 2 електрон. опт. диски (DVD); **ГБ** – Бідношия Ю. І. Говірки Бориспільщини : сучасні діалектні тексти та пам'ятки мови / Ю. І. Бідношия, Л. В. Дика. – К. : Ін-т укр. мови НАНУ, 2008. – 480 с.; **ГПЗН** – Говірки південно-західного наріччя української мови / упоряд.

Н. М. Глібчук. – Л. : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2000. – 155 с.; **ГЧЗ** – Говірки Чорнобильської зони : тексти / упоряд. : Гриценко П. Ю. та ін. – К. : Довіра, 1996. – 358 с.; **УЗГ** – Українські закарпатські говірки : тексти / упорядкув. та передм. О. Ф. Миголинець, О. Д. Пискач. – Ужгород : Ліра, 2004. – 400 с.; **УССГ** – Українські східнослобожанські говірки : сучасні діалектні тексти : навч. посіб. / упоряд. К. Д. Глуховцева, В. В. Лєснова, І. О. Ніколаєнко ; за ред. К. Д. Глуховцевої. – Луганськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2011. – 424 с.

Література

Авганова 1975 – Авганова Н. А. Синтаксические конструкции оценочной семантики (на материале английского языка) : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. филол. наук : спец. 10.02.04 „Германские языки” / Н. А. Авганова. – М., 1975. – 18 с.; **Аругюнова 1980** – Аругюнова Н. Д. К проблеме функциональных типов лексического значения / Н. Д. Аругюнова // *Аспекты семантических исследований*. – М. : Наука, 1980. – С. 156 – 249; **Бевзенко 1980** – Бевзенко С. П. Українська діалектологія : навч. посіб. для студ. філол. ф-тів ун-тів і пед. ін-тів. – К. : Вища шк., 1980. – 246 с.; **Блох 1986** – Блох М. Я. Структура и семантика оценочной конструкции / М. Я. Блох, Н. В. Ильина // *Функциональная семантика синтаксических конструкций : межвуз. сб. науч. тр.* – М. : МГПИ им. В. И. Ленина, 1986. – С. 14 – 23; **Богуславский 1994** – Богуславский В. М. Человек в зеркале русской культуры, литературы и языка. – М. : Космополис, 1994. – 238 с.; **Вихованець 1993** – Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : підручник. – К. : Либідь, 1993. – 368 с.; **Гаврилова 2009** – Гаврилова Е. Д. О межкультурном аспекте оценочного значения [Електронний ресурс] / Е. Д. Гаврилова // *Филол. науки. Вопр. теории и практики*. – Тамбов : Грамота, 2009. – № 1. – С. 46 – 49. – Режим доступу до журн. : www.gramota.net/materials/2/2009/1/; **Городникова 1988** – Городникова М. Д. Эмоциональная оценочность и модальность текста / М. Д. Городникова // *Прагматико-семантические аспекты немецкой лексики : межвуз. сб. науч. тр.* – Калинин : Калинин. гос. ун-т, 1988. – С. 48 – 53; **Гуськова 1992** – Гуськова О. В. Оценка как компонент значения глагольного слова (прагматический аспект) : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. филол. наук : спец. 10.02.01 „Русский язык” / О. В. Гуськова. – М., 1992. – 23 с.; **Дмитриева 1999** – Дмитриева О. А. Типы моральных оценок в текстах пословиц и поговорок / О. А. Дмитриева // *Языковая личность : проблемы лингвокультурологии и функциональной семантики : сб. науч. тр.* / В. И. Карасик (отв. ред.) ; Волгогр. гос. пед. ун-т. – Волгоград : Перемена, 1999. – С. 154 – 161; **Емельяненко 1987** – Емельяненко Е. М. Субстантивный предикат оценочного значения в семантической структуре предложения в современном русском языке : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. филол. наук : спец. 10.02.01 „Русский язык” / Е. М. Емельяненко. – К.,

1987. – 24 с.; **Лебедева 1967** – Лебедева Л. В. Субстантивные эмоционально-оценочные предложения в современном русском языке : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. филол. наук / Л. В. Лебедева. – М., 1967. – 18 с.; **Малинович 1989** – Малинович Ю. Б. Экспрессия и смысл предложения : проблемы эмоционально-экспрессивного синтаксиса / Ю. Б. Малинович. – Иркутск : Изд-во Иркут. ун-та, 1989. – 216 с.; **Олзоева 2005** – Олзоева Я. В. Выражение оценки действия в простом предложении современного русского языка : дис. ... д-ра филол. наук : 10.02.01 [Электронный ресурс] / Олзоева Янина Васильевна. – М., 2005. – Режим доступа : <http://www.disserr.com/contents/218774.html>; **Проскуркіна 1995** – Проскуркіна С. М. Семантико-синтаксична структура оцінного висловлення / С. М. Проскуркіна // Мовознавство. – 1995. – № 2 – 3. – С. 21 – 24; **Ретунская 1987** – Ретунская М. С. Реализация эмоционально-оценочного потенциала слова в речи / М. С. Ретунская // Теория и практика лингвистического описания разговорной речи : межвуз. сб. науч. тр. / отв. ред. Ю. М. Скребнев. – Горький, 1987. – С. 96 – 104; **Самохвалова 2005** – Самохвалова И. В. Грамматическая и семантико-прагматическая структура сложных предложений с изъяснительно-оценочным значением : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01 [Электронный ресурс] / Самохвалова Ирина Владимировна. – М., 2005. – 157 с. – Режим доступа : <http://www.lib.uar-u.net/diss/cont/199004.html>; **Сухих 1983** – Сухих С. А. Предложения с предикатами квалифкативно-оценочного действия в немецком языке : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. филол. наук : спец. 10.02.04 „Германские языки” / С. А. Сухих. – Калинин, 1983. – 16 с.; **Телия 1986** – Телия В. Н. Коннотативный аспект семантики номинативных единиц / отв. ред. А. А. Уфимцева. – М. : Наука, 1986. – 143 с.; **Федотова 1987** – Федотова Е. И. Коммуникативно-функциональные и семантические особенности предложений оценочного типа в современном английском языке (объект оценки – адресат) : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. филол. наук : спец. 10.02.04 „Германские языки” / Е. И. Федотова. – Киев, 1987. – 24 с.

Лєснова В. В. Структурно-семантичні особливості оцінних висловлень, співвідносних зі складним реченням, у діалектному тексті

У статті на матеріалі хрестоматій діалектних текстів та власних записів діалектного мовлення, здійснених в українських східнословобожанських говірках, описано структурно-семантичні особливості діалектних оцінних висловлень, співвідносних зі складним реченням. Акцентовано, що оцінним можна вважати лише те висловлення, у якому оцінна лексична одиниця знаходиться в предикативній позиції. Аналізовані висловлення класифіковано відповідно до типів зв'язків між їхніми частинами та залежно від засобів зв'язку між частинами.

Ключові слова: оцінка, оцінні засоби, висловлення, сурядний зв'язок, підрядний зв'язок, сполучник.

Леснова В. В. Структурно-семантические особенности оценочных высказываний, соотносимых со сложным предложением, в диалектном тексте

В статье на материале хрестоматий диалектных текстов и собственных записей диалектной речи, осуществленных в украинских восточнослобожанских говорах, описаны структурно-семантические особенности диалектных оценочных высказываний, соотносимых со сложным предложением. Акцентировано, что оценочным можно считать только то высказывание, в котором оценочная лексическая единица находится в предикативной позиции. Анализированные высказывания классифицированы в соответствии с типами связей между их частями, а также в зависимости от средств связи между частями.

Ключевые слова: оценка, оценочные средства, высказывание, сочинительная связь, подчинительная связь, союз.

Lesnova V. V. Structural and Semantic Peculiarities of Evaluating Utterances Correlated with a Composite Sentence in a Dialectal Text

Based on the materials of the selections of dialectal texts and using the recordings of the dialectal speech made by the author in the Ukrainian East Sloboda regions, the scholar gives the description of the structural and semantic peculiarities of the dialectal evaluating utterances which correlate with a composite sentence. It has been stressed that the utterance can be considered evaluating only if the evaluative lexical unit appears in the predicative position. The analyzed utterances have been grouped in accordance with the types of connection between their parts as well as according to the means of connection between the parts.

Key words: evaluation, evaluating means, utterance, coordination, subordination, conjunction.

Стаття надійшла до редакції 24. 09. 2012 р.

Прийнято до друку 26. 10. 2012 р.

Рецензент – д. філол. н., проф. Гриценко П. Ю.